

การวิจัยเชิงคุณภาพ

Qualitative Research

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา

วิธีนิรนัย

Deductive Method

วิจัย คือ การแสวงหาความรู้ความจริง

วิธีอุปนัย

Inductive Method

กำหนดประเด็นปัญหา เรื่องวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด
ทฤษฎี : กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐาน การวิจัย

สร้างเครื่องมือ-เก็บรวบรวมข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล ทดสอบสมมุติฐาน
สร้างข้อสรุป ค้นพบความรู้ความจริง
(ยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน)

กำหนดประเด็นปัญหา เรื่องวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

คำถามในการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด
ทฤษฎี : กรอบแนวคิดในการวิจัย

สร้างเครื่องมือ-เก็บรวบรวมข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุป
ความรู้ความจริง แบบอุปนัย :
ตอบคำถามวิจัย

ข้อมูลในการวิจัย

จำแนกตามลักษณะของข้อมูล
แบ่งออกเป็น 2 ชนิด

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) หมายถึง ข้อมูลที่สามารถเก็บข้อมูล และ แสดงค่าเป็นตัวเลขได้ เช่น คะแนนสอบ อุณหภูมิ ส่วนสูง น้ำหนัก รวมทั้งความคิดเห็น ความรู้สึก ฯลฯ ที่สามารถแทนค่าเป็นตัวเลขได้ ฯลฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) หมายถึง ข้อมูลที่สามารถเก็บข้อมูลและแสดงค่าเป็น “คุณลักษณะ” ไม่แสดงค่าเชิงตัวเลข เช่น

- ลักษณะพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล (เพศ ศาสนา อาชีพ รูปร่าง หน้าตา)
- ประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความพึงพอใจ ค่านิยม พฤติกรรม ฯลฯ

ข้อมูล จำแนกตาม ระดับ การวัด
แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1 ข้อมูลระดับ นามบัญญัติ (Nominal Scale)
- 2 ข้อมูลระดับ อันดับ (Ordinal Scale)
- 3 ข้อมูลระดับ ช่วงชั้น, อินตรภาค (Interval Scale)
- 4 ข้อมูลระดับ อัตราส่วน (Ratio Scale)

1. ข้อมูลระดับนามบัญญัติ

(Nominal Scale) หมายถึง

- ข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะ
- ไม่เป็นตัวเลข
- นำมาคำนวณไม่ได้

เช่น ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม

แบบแผนพฤติกรรม

รูปแบบความสัมพันธ์/กิจกรรมของคนในสังคม

การปฏิบัติงาน / การให้บริการ

2 ข้อมูลระดับอันดับ (Ordinal Scale) หมายถึง

- ข้อมูลที่สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้
- สามารถบอกอันดับที่ของความแตกต่างได้ แต่ไม่สามารถบอกระยะห่างของอันดับที่แน่นอนได้
- ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าอันดับที่จัดนั้นมี ความแตกต่างกันของระยะห่างเท่าใด เช่น อันดับของผู้เข้าประกวด แข่งขัน ฯลฯ

3. ข้อมูลระดับช่วงชั้น, อันตรภาค

(Interval Scale) หมายถึง

- ข้อมูลที่มีช่วงห่าง หรือระยะห่างเท่า ๆ กัน
- สามารถวัดค่าได้
- เป็นข้อมูลที่ไม่มีศูนย์แท้ เช่น อุณหภูมิ
คะแนนสอบ GPA คะแนน I.Q. ฯลฯ

4. ข้อมูลระดับอัตราส่วน (Ratio Scale)

หมายถึง

- ข้อมูลที่มีมาตราวัดหรือระดับการวัดที่สูงที่สุด
- สามารถแบ่งกลุ่มได้ จัดอันดับได้
- มีช่วงห่างของข้อมูลเท่า ๆ กัน
- เป็นข้อมูลที่ มีศูนย์แท้ เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ระยะทาง รายได้ จำนวนต่าง ๆ ฯลฯ

ข้อมูล เชิงคุณภาพ ระดับ นามบัญญัติ

การรับรู้
เก็บข้อมูล

ตา
หู
จมูก
ลิ้น
กาย

การ
ปฏิบัติงาน
/การ
ให้บริการ

ความทรงจำ

จิตใจ

ความคิด/ความเชื่อ/ค่านิยม
+
-

ความรู้สึก

สุขใจ/พึงพอใจ

กลางๆ /ไม่สุขไม่ทุกข์

ทุกข์ใจ/ไม่พึงพอใจ

จิตใจอาศัยสมอง¹⁰เป็นที่ทำงาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

Qualitative Research

- เป็น กระบวนการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม
- มุ่งความสนใจไปที่ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือรูปแบบพฤติกรรม ที่บุคคลสร้างขึ้นจากการมีประสบการณ์ตรงต่อเรื่องราวเหตุการณ์ที่พวกเขาได้ประสบและตีความให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์เหล่านั้น
- นักวิจัยจะใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูล
- วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือจากแหล่งข้อมูลเอกสาร
- นำข้อมูลมาวิเคราะห์สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัย
- นำเสนอรายงานข้อค้นพบด้วยรูปแบบการพรรณนาอย่างละเอียดลุ่มลึก หรือได้ข้อสรุปเป็นทฤษฎีฐานรากสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งศึกษานั้น
- ไม่มุ่งเน้นที่จะนำความรู้ไปอ้างอิงยังกลุ่มประชากรทั่วไป

* ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ◆ พัฒนาความรู้ความชำนาญ เพราะใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
- ◆ พัฒนาความสามารถในการเขียนพรรณนาความรู้อย่างละเอียดรอบด้าน

- ◆ เป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาป้องกัน และแก้ไขปัญหา การดำเนินการขององค์กร

- ◆ ได้ความรู้ในการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา

- ◆ ช่วยอธิบาย ทำนาย
- ◆ สร้างทฤษฎีใหม่ๆ
- ◆ ขยายขอบเขตความรู้

* ประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ

1

- ปราบกฏการณ่วิตทยา phenomenology

2

- ชาตัพันธุ์วรรณ ethnograpy

3

- ทฤษฎีฐานราก grounded theory

4

- เชิงวิพากษ์ critical

5

- เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม participation action

6

- ทฤษฎีฐานราก case study

* การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ศึกษาเรื่องราวการรับรู้ของบุคคล
- มีฐานคิดว่าความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทักษะ ค่านิยม รวมทั้งโลกทัศน์ของบุคคลเกิดจากการมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องราว เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ที่พวกเขาประสบ
- ดังนั้น หน้าที่ของนักวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา คือ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจแก่นแท้ของประสบการณ์ของบุคคลในปรากฏการณ์ที่ศึกษา

* การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณา

(ethnography)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มุ่งศึกษา “วัฒนธรรม” ของสังคมมนุษย์ ซึ่งสะท้อนถึง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และแบบแผนพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันภายใต้บริบทหนึ่งๆ
- นักวิจัยสามารถศึกษาได้ทั้งในระดับมหัพภาคที่เน้นการศึกษาวัฒนธรรมในภาพกว้าง และระดับจุลภาคที่เน้นวัฒนธรรมที่แคบลงมาในประชากรที่น้อยลง
- วิธีการที่นักชาติพันธุ์วรรณาใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การฝังตัวอยู่ในสนามการศึกษาในฐานะการ เป็นผู้สังเกตแบบมีส่วนร่วม

* การวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีฐานราก (grounded theory)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ไม่เพียงแต่ค้นหาข้อสรุปเพื่อการพรรณนาเกี่ยวกับปรากฏการณ์เท่านั้น
- แต่ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างทฤษฎีสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษานั้นด้วย

* การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตามแนวคิดการวิจัยเชิงวิพากษ์

(Critical Research)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ มีเป้าหมาย เพื่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ และ การให้ความหมายของบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้นแล้ว
- ยังมีเป้าหมายเพื่อการวิพากษ์ การท้าทาย การเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มพลังอำนาจ ให้กับกลุ่มบุคคลในปรากฏการณ์ที่ศึกษา
- เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

* การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(participatory action research)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีฐานคิดว่าบุคคลในชุมชนเป็นผู้สั่งสมประสบการณ์ และมีความรู้ดีเท่าๆกับนักวิจัยหรือนักพัฒนา
- ในการกำหนดปัญหา และการเลือกปฏิบัติการใดที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องเริ่มจากบุคคลในสังคมด้วย ไม่ใช่สมมติฐานของนักวิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว
- ทั้งนักวิจัย นักพัฒนา และบุคคลในชุมชนต่างก็มีส่วนร่วม ในการระบุปัญหา หาแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาร่วมกันปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลงมือติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติการนั้น

* การวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Research)

- เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับกรณีที่น่าสนใจศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลเพียงคนเดียว กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร กระบวนการ
- กิจกรรม/โครงการ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่สามารถระบุขอบเขตได้อย่างเฉพาะเจาะจง ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง (bounded system)

ลักษณะเด่นของการวิจัยเชิงคุณภาพ 7 ประการ

- มุ่งเน้นในเรื่องการทำความเข้าใจ และ ความหมาย (focus on meaning and understanding)
- นักวิจัยถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญลำดับแรก (researcher as primary instrument)
- สร้างความรู้ด้วยกระบวนการอุปนัย (an inductive process)
- มุ่งเน้นการพรรณนาอย่างละเอียดลุ่มลึก (rich description)
- การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposeful sampling)
- การใช้เวลาในสนามการศึกษา (time in the natural setting)
- มีความยืดหยุ่น (flexible)

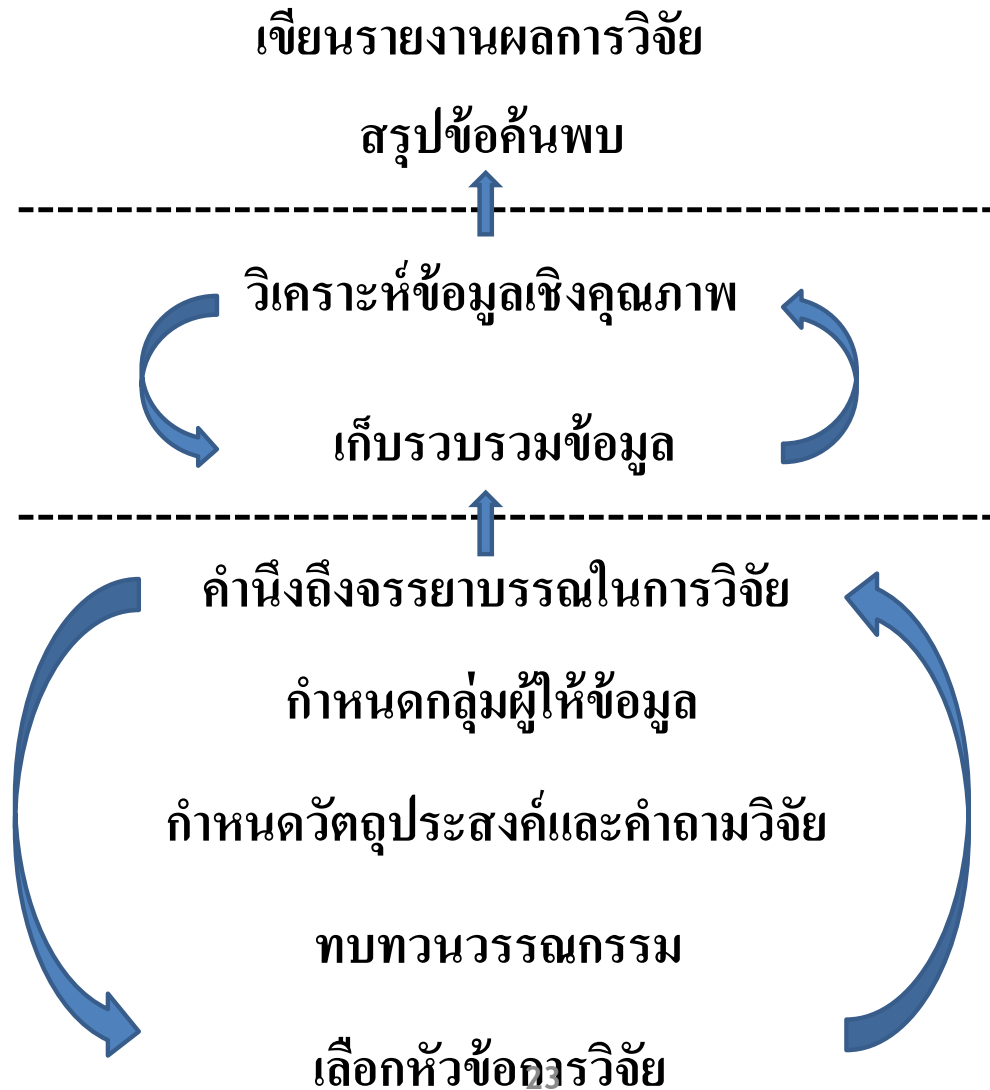
ลักษณะนักวิจัยเชิงคุณภาพที่ดี

- เป็นผู้ที่มีท่าทีในการตั้งคำถามต่อชีวิต และการทำงานอยู่เสมอ
- เป็นผู้มีความอดทนสูงต่อสิ่งที่ยังสงสัย คดุมเครือ
- เป็นนักสังเกตที่มีความละเอียดรอบคอบ
- เป็นนักตั้งคำถามที่ดี
- เป็นนักคิดสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย
- เป็นผู้มีความสามารถในการเขียนอย่างมีสุข

*วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ

- I. กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ
- II. การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ
- III. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การเลือกหัวข้อการวิจัยเชิงคุณภาพ

- เลือกหัวข้อที่ตรงกับความสนใจอย่างแท้จริงของผู้วิจัย
- เกิดประโยชน์ต่อสังคมในการนำไปใช้

2. ปัญหาในการวิจัย

ควรมีความชัดเจนเฉพาะเจาะจง

มีแนวคิดทฤษฎีเป็นศาสตร์ และมีความคิดจินตนาการเชิง
สร้างสรรค์ที่เป็นศิลป์ ในการตั้งปัญหาการวิจัย

3. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- เป็นการสะท้อนเนื้อหาที่เป็นช่องว่างของความรู้ที่มีอยู่เดิม (knowledge Gap) และต้องการคำตอบมาเติมเต็มในสิ่งที่ยังไม่รู้
- ชัดเจนตรงประเด็นจนสามารถรวบรวมข้อมูลมาตอบ วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

4. คำถามในการวิจัย

- คำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา
- ต้องสอดคล้องกับประเด็นปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย

5. กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ประกอบด้วย

แนวคิด (concept)

คำนิยาม (definition)

รูปแบบ (model)

ทฤษฎี (theory)

6. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง หรือ

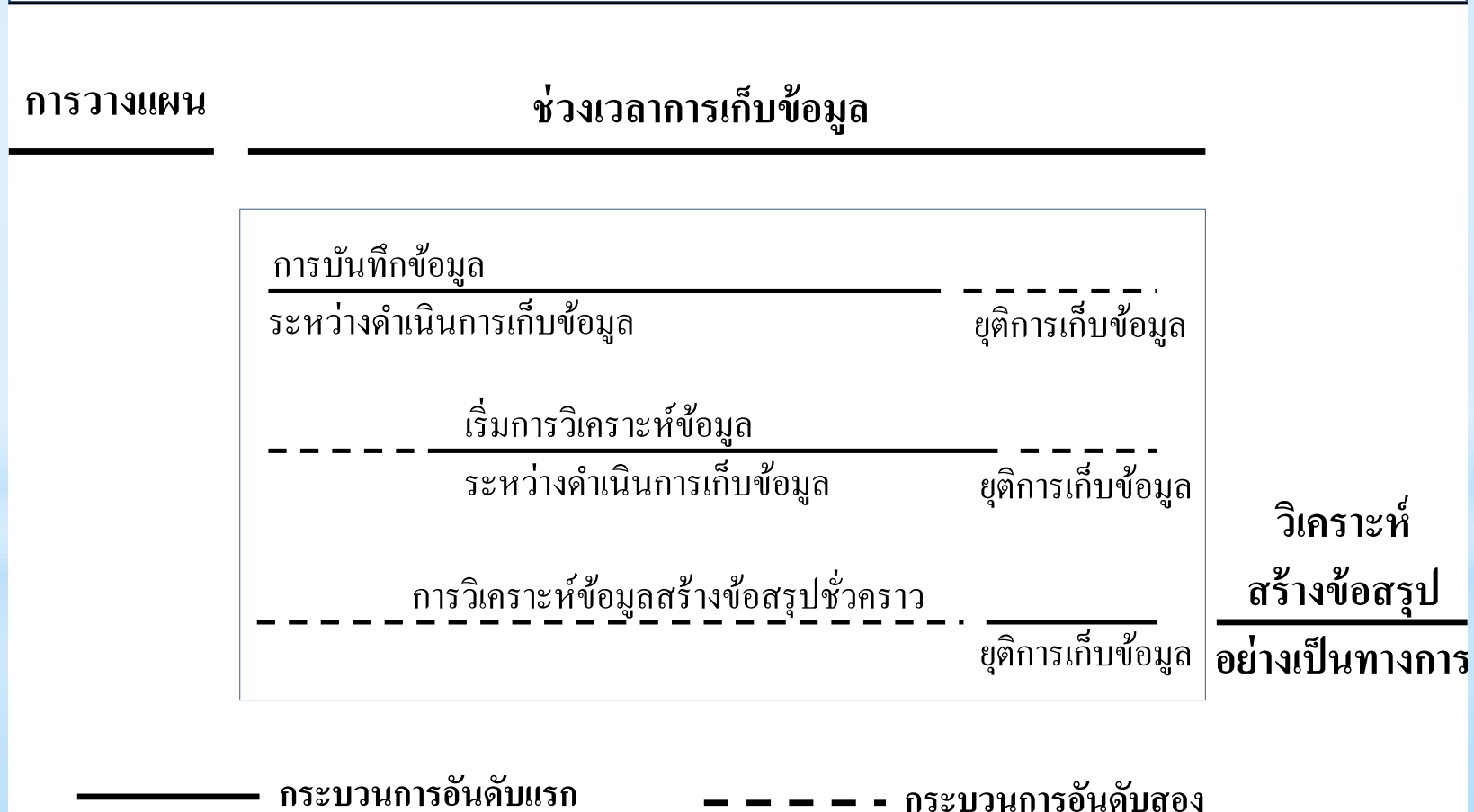
เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิจารณญาณ

การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้วิจารณ์ มีดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทั่วไป (typical sample)
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษ (unique sample)
- 3) กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างสูง (maximum variation sampling)
- 4) กลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling)
- 5) กลุ่มตัวอย่างแบบเครือข่าย (network sampling or snowball sampling)
- 6) กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling)

7. ช่วงเวลาเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ช่วงที่ 1	ช่วงที่ 2	ช่วงที่ 3	ช่วงที่ 4	ช่วงที่ 5
การวางแผน	เริ่มต้นเก็บข้อมูล	เก็บข้อมูล	ยุติการเก็บข้อมูล	เสร็จสิ้น

*** การรวบรวมข้อมูล**
ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1. การสังเกต**
- 2. การสัมภาษณ์**
- 3. การสนทนากลุ่ม**
- 4. การใช้เอกสารและ วัตถุสิ่งของ**

บทบาทของผู้สังเกต

- 1) **ผู้เข้าร่วมโดยสมบูรณ์ (complete participant)** หมายถึง การที่นักวิจัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น โดยสมาชิกในสังคมไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในปรากฏการณ์ทางสังคมที่นักวิจัยต้องการศึกษา
- 2) **ผู้เข้าร่วมในฐานะนักสังเกต (participant as observer)** การสังเกตแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับบทบาทผู้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ แต่มีจุดต่างเพียงประการเดียว คือ การสังเกตแบบนี้นักวิจัยจะบอกให้สมาชิกในสังคมที่ศึกษาว่านักวิจัยเป็นใครและมีวัตถุประสงค์อย่างไร ดังนั้นผู้ถูกสังเกตจึงรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตพฤติกรรม
- 3) **นักสังเกตในฐานะผู้เข้าร่วม (observer as participant)** การสังเกตแบบนี้นักวิจัยจะแสดงบทบาทเป็นผู้สังเกตแบบเป็นทางการในระยะเวลาสั้นๆ และพินิจ เป็นการเข้าไปสังเกตคนในชุมชนโดยไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลแล้วก็ออกมา
- 4) **นักสังเกตโดยสมบูรณ์ (complete observer)** ซึ่งบางครั้งเรียกว่า การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบนี้เป็นการสังเกตที่นักวิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสมาชิกในสนามวิจัย นักวิจัยมีฐานะเป็นผู้สังเกตจากภายนอกที่ทำการเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมในสนามการวิจัย

* สิ่งที่ต้องสังเกต

- 1) การกระทำ (acts) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในกิจกรรมหรือเหตุการณ์หนึ่งๆ ซึ่งสังเกตเห็นได้โดยตรง
- 2) แบบแผนการกระทำ (activities) หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือในโอกาสพิเศษต่างๆ
- 3) ความหมาย (meaning) หมายถึง ทุกครั้งที่บุคคลมีการกระทำ หรือมีแบบแผนการกระทำ จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม บุคคลมักจะให้ความหมายต่อการกระทำนั้นๆ เสมอว่าตนเองมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติหรือมีโลกทัศน์ต่อการกระทำนั้นๆ อย่างไร นักวิจัยต้องให้ความสนใจสังเกตความหมายที่บุคคลได้ให้แก่การกระทำนั้นๆ จึงจะถือว่าเข้าถึงข้อมูลของคนในที่แท้จริง
- 4) ความสัมพันธ์ (relationship) หมายถึง ข้อมูลพฤติกรรมที่แสดงออกบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่มบุคคล
- 5) การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง พฤติกรรม หรือแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่ยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน
- 6) สถานที่ (setting) หมายถึง สถานที่เกิดเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่นักวิจัยสังเกต นักวิจัยต้องพรรณนาให้เห็นภาพอย่างละเอียดว่าเหตุการณ์ที่สังเกตนั้นเกิดขึ้นในสถานที่อย่างไร

* ประเภทของการสัมภาษณ์แบ่งตามจำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์

1) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

(individual interview)

เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน คือ
ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์
มักใช้เมื่อนักวิจัยต้องการทราบรายละเอียด
ข้อมูลเฉพาะบุคคล โดยที่ไม่มีบุคคลอื่น
ร่วมสนทนาด้วย

2) การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม

(group interview)

เป็นการสัมภาษณ์ที่มีผู้ให้สัมภาษณ์
ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปในเวลาเดียวกัน
การสัมภาษณ์กลุ่มใช้เมื่อนักวิจัย
ต้องการข้อมูลที่เป็นการรับรู้
ความรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับเรื่องใด
เรื่องหนึ่งจากสมาชิกทั้งกลุ่ม

* คำถามที่ดีในการสัมภาษณ์

ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ

- 1) ประสบการณ์ และ พฤติกรรม (experience and behavior questions)
- 2) ความคิดเห็นหรือค่านิยม (opinion and value questions)
- 3) ความรู้สึก (feeling questions)
- 4) ความรู้ (knowledge questions)
- 5) การรับรู้การสัมผัส (sensory questions)
- 6) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล (background/demographic questions)

การสนทนากลุ่ม

หมายถึง การที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาร่วมสนทนา

แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในประเด็นต่างๆที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) จำนวนบุคคลในการการสนทนากลุ่ม ควรมีขนาดเล็กพอดีที่สมาชิกทุกคนมีโอกาสดูแลแสดงความคิดเห็น และมีขนาดใหญ่พอดีที่จะได้ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย
- 2) รวมกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเหมือน หรือคล้ายคลึงกัน(homogeneous) เข้าร่วมสนทนา
- 3) ค้นหาความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลจากหลายๆกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย อาจมีการสนทนามากกว่า 3 กลุ่มขึ้นไป
- 4) มุ่งอภิปรายเฉพาะเรื่อง คำถามที่ใช้เป็นคำถามที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เป็นอย่างดี แบ่งเป็นหัวข้อ เรียงลำดับก่อนหลังเพื่อความสะดวกต่อการสนทนากลุ่ม
- 5) การสนทนากลุ่มทำให้ได้ข้อมูลที่ดีในเรื่องการรับรู้ (perception) ความรู้สึก(feeling) และความคิด(thinking) ของบุคคลที่มีต่อเรื่องราวต่างๆที่เป็นประเด็นปัญหาในการวิจัยของผู้วิจัย

* องค์ประกอบในการสนทนากลุ่ม

- 1) บุคคลากรดำเนินการสนทนากลุ่ม มีบุคคลที่เกี่ยวข้องสำคัญ 3 คน ได้แก่
 - ก) ผู้ดำเนินการสนทนา (moderator) ทำหน้าที่ตั้งคำถาม ดำเนินการสนทนาและกำกับให้การสนทนาเป็นไปตามแนวทางของประเด็นที่ต้องการ
 - ข) ผู้จดบันทึกคำสนทนา(note-taker) ทำหน้าที่ตั้งจดบันทึก และบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม
 - ค) ผู้ให้บริการทั่วไป (provider) ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ดูแลเรื่องสถานที่ อาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนคอยดูแลกลุ่มรอบนอกเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มถูกรบกวนจากบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสนทนา

2) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม นักวิจัยจะต้องจัดทำหัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง และแนวคำถามย่อยๆที่เรียงลำดับก่อนหลังของข้อคำถาม เพื่อความเข้าใจง่าย และราบรื่นในการสนทนาภายในกลุ่ม

3) สถานที่จัดสนทนากลุ่ม เหมาะสมสำหรับการจัดสนทนามีความสะดวกในการเดินทาง บรรยากาศเงียบสงบ อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่มีเสียงรบกวน สามารถบันทึกเสียงการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกได้อย่างชัดเจน

4) ระยะเวลาในการสนทนา ควรเหมาะสมกับสมาชิกที่จะไม่เหนื่อยล้า มีความตั้งใจตอบคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกระตือรือร้น มีระยะเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง หรืออาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าครึ่งชั่วโมงขึ้นอยู่กับบรรยากาศกลุ่มที่ดีหรือไม่ดีในการสนทนา

5) การกำหนดบุคคลเข้าร่วมกลุ่มสนทนา นักวิจัยต้องกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่จะร่วมวงสนทนาพร้อมทั้งคัดเลือกให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

* การเก็บข้อมูล
จากเอกสารและ
วัตถุสิ่งของ

(documents and artifact
collection)

■ เป็นการเก็บข้อมูลที่ไม่มีการ
ปฏิสัมพันธ์กัน โดยตรงระหว่างนักวิจัย
กับผู้ให้ข้อมูล

■ เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และ
หลักฐานที่มีอยู่อย่างชัดเจนจับต้องได้

■ สามารถสะท้อนถึงกิจกรรม
ประสบการณ์ ความรู้ ความคิด และ
ค่านิยมของผู้คนหรือกลุ่มบุคคลใน
ปรากฏการณ์ที่ศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล

1) ด้านข้อมูล คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ ด้วยวิธีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 3 แหล่ง ได้แก่

- ก) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน
- ข) ตรวจสอบข้อมูลในสถานที่ที่ต่างกัน
- ค) ตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน

2) ด้านผู้วิจัย การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน

3) ด้านทฤษฎี เป็นการตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัย ใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมาก น้อยเพียงใด

4) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายๆวิธีเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

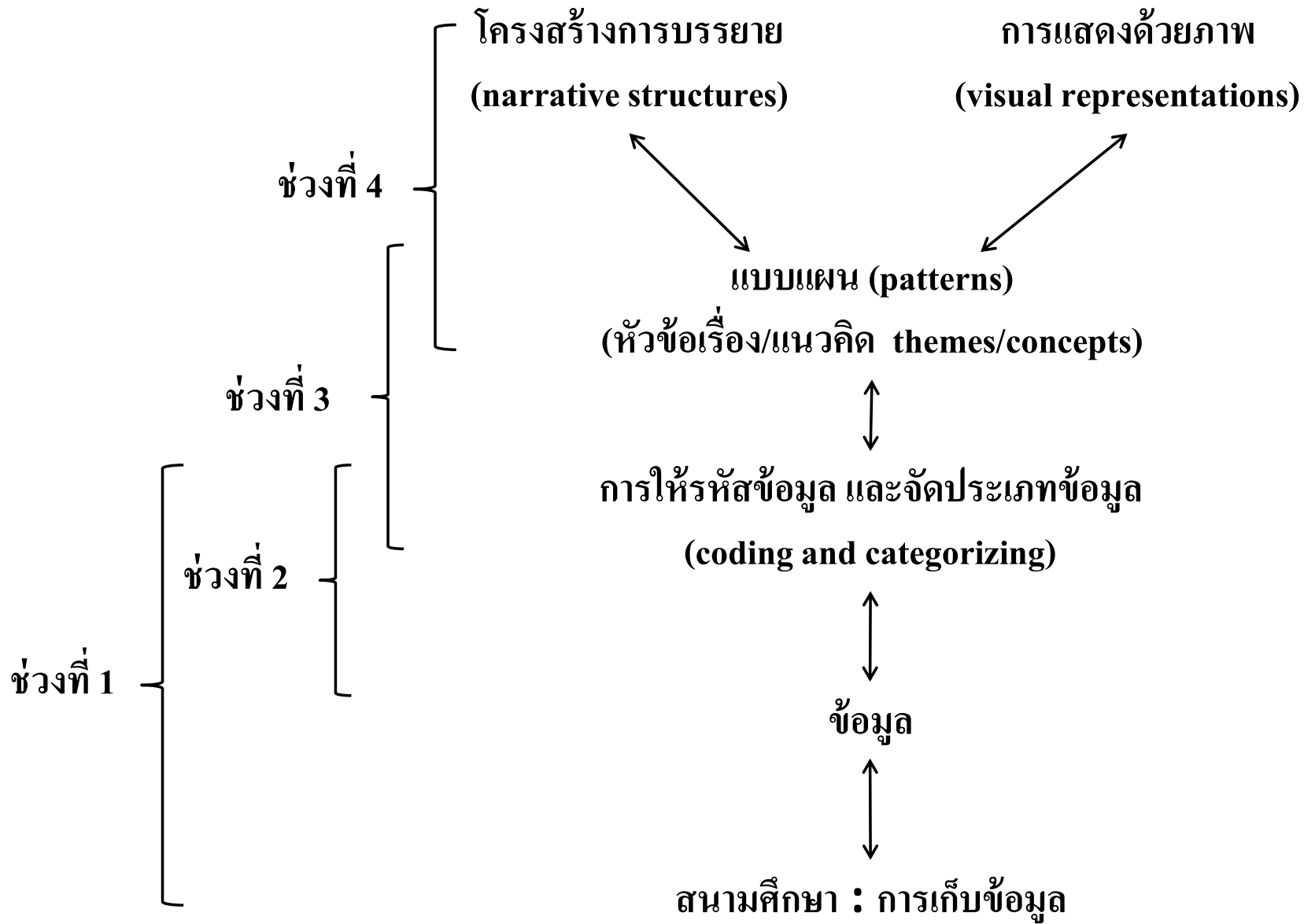
การตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล

เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่นักวิจัยจะนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยเปิดโอกาสให้เจ้าของข้อมูลได้ตรวจสอบข้อมูลทั้งก่อนการวิเคราะห์และหลังจากวิเคราะห์

* การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ

เป็นการวิเคราะห์ด้วยวิธีอุปนัย หรือ Inductive

คือการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มาจัดกระทำให้เป็นระบบ วิเคราะห์หาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย 4 ช่วงที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงที่เริ่มตั้งแต่เก็บข้อมูลในสนามการศึกษาด้วยวิธีต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม หรือจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารหรือวัตถุสิ่งของต่างๆ ทำให้ได้ข้อมูลที่พร้อมที่จะวิเคราะห์ ในขณะที่ดำเนินการช่วงที่ 1 นี้ นักวิจัยได้เข้าสู่ **ช่วงที่ 2** ด้วย คือ มีการจัดกระทำข้อมูลให้เป็นระบบ และเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลด้วย **ในช่วงที่ 3** เมื่อมีการเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลอย่างจริงจัง นักวิจัยเริ่มสามารถสร้างข้อสรุปชั่วคราวได้ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลไปด้วย และต่อมาเมื่อข้อมูลเริ่มอิ่มตัว (saturate) นักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนข้อสรุปชั่วคราวจนกลายเป็นข้อสรุปที่สมบูรณ์ และสามารถสร้างแบบแผนความรู้ (patterns) ที่มีแนวคิด (concepts) และหัวข้อเรื่องสำคัญ (themes) ประกอบแบบแผนความรู้นั้น และสุดท้าย **ช่วงที่ 4** ซึ่งมีความต่อเนื่องกับช่วงที่ 3 คือ ช่วงที่นักวิจัยสามารถสรุปความรู้ที่สามารถตอบต่อปัญหาการวิจัยได้แล้ว และกำหนดแนวทางการนำเสนอข้อสรุปที่ได้จากการวิจัย

การนำเสนอที่ดีมักมีทั้งส่วนที่เป็นการเขียนบรรยาย อธิบาย และการนำเสนอด้วยแผนภาพ แผนภูมิ ตาราง หรือรูปภาพ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้จากการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์ข้อมูล

1 การลดทอนข้อมูล (data reduction)

เมื่อนักวิจัยเก็บข้อมูลด้วยรูปแบบต่างๆ แล้ว จำเป็นต้องลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป และเลือกเก็บเอาเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยการอ่านอย่างพิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบ ตีความข้อมูล จัดกลุ่มประเภทข้อมูล การหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อสร้างเค้าโครงเรื่อง เพื่อเขียนนำเสนอต่อไป

2 การนำเสนอข้อมูล (Data Display)

- เมื่อนักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ความรู้นั้นอาจเป็นข้อสรุปชั่วคราวที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูล หรือข้อสรุปในช่วงการวิเคราะห์เสร็จสมบูรณ์แล้ว
- สิ่งที่นักวิจัยเชิงคุณภาพมักนิยมใช้ในการนำเสนอข้อค้นพบคือ การเขียนบรรยาย (narrative) จำแนกออกเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง หรือเรียงลำดับตามช่วงเวลาการเกิดเหตุการณ์ก่อนหลัง พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดที่สะท้อนความสัมพันธ์ต่างๆ ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา
- การนำเสนอนอกจากมีคำอธิบายแล้ว ยังต้องนำเสนอเป็นแผนภาพ แผนภูมิ ตาราง หรือรูปภาพประกอบเพื่อให้ผู้อ่านทำความเข้าใจ จดจำง่าย และนำ

3 การสร้างบทสรุป (conclusions: drawing/verifying)

เมื่อนักวิจัยได้ข้อค้นพบในเบื้องต้นที่ได้มาจากข้อสรุปชั่วคราวแล้ว นักวิจัยจะปรับแต่งข้อค้นพบนั้น โดยการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ เหล่านั้นมา เชื่อมโยงกันเพื่อให้เป็นบทสรุปเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

การสร้างบทสรุปจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไข สองประการ

ประการแรก ถ้ามีข้อมูลดี โอกาสที่จะได้บทสรุปที่ดีก็มีมาก

ประการที่สอง ถ้าผู้วิจัยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์แนวคิดได้ดี มีความรู้หลากหลายเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี ต่างๆ ที่ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ ก็ทำให้บทสรุปมีความแหลมคมน่าสนใจ

ยิ่งขึ้น

จรรยาบรรณของนักวิจัย

- 1 **ขั้นการเลือกหัวข้อการวิจัย** คำนึงถึงเป็นประเด็นที่อาจเกิดการโต้แย้งว่าควรทำหรือไม่ควรทำเกิดประโยชน์หรือมีโทษต่อสังคม ใครบ้างได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์
- 2 **ขั้นการเขียนเค้าโครงวิจัย** นักวิจัยต้องซื่อสัตย์ต่อการทบทวนวรรณกรรม ระบุที่มาที่ชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์ และคำถามในการวิจัยที่สามารถนำไปสู่การวิจัยได้จริง ไม่เสนอวิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกินความเป็นจริงที่จะปฏิบัติได้
- 3 **ขั้นการเตรียมตัวและเข้าสู่สนามการศึกษา** ผู้วิจัยควรได้รับการอนุญาตจากชุมชน หรือผู้ให้ข้อมูล ก่อนเก็บ สร้างความคุ้นเคย รักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการตอบแทนความช่วยเหลือที่ผู้ให้ข้อมูลมอบให้ตามสมควร
- 4 **ขั้นการเขียนรายงานและเผยแพร่การวิจัย** นักวิจัยต้องยึดถือจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกียรติยศชื่อเสียง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การนำเสนอผลการวิจัยปกปิดแหล่งข้อมูลเป็นความลับ(confidentiality) ไม่ใช่ชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล(anonymity) อย่างไรก็ตาม หากประเด็นการวิจัยเป็นไปในทางบวก เป็นสิ่งดีงามในสังคม ผู้ให้ข้อมูลมีความสุข ความภูมิใจ การนำเสนอข้อมูลอาจจะผ่อนคลายความเคร่งครัดในจรรยาบรรณข้อนี้ลงได้บ้าง

ระดับของข้อมูล

(แบ่งตามตัวแปรเชิงปริมาณและจัดประเภท)

ต่ำสุด

1. มาตรา**นาม**บัญญัติ
(Nominal Scale)

2. มาตรา**เรียงลำดับ**
(Ordinal Scale)

3. มาตรา**อันตรภาค**
(Interval Scale)

4. มาตรา**อัตราส่วน**
(Ratio Scale)

สูงสุด

สูง ๙. , ๙ คู่ / ๖ พย ≤ 8 ต่ำ

ประเภทของงาน
ตัวอย่าง

① — }
② — }
③ — }
④ — }

ระดับของระดับ scale 11 นก

10 ✓
9 ✓
8 ✓
7 ✓
...

④

สูง ๙. , ๙ คู่

๙. ๙. พย .
นพ .